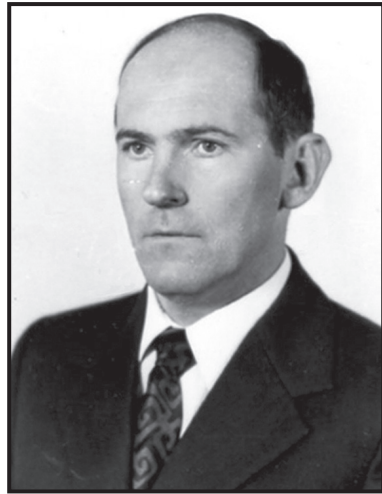

DOC. DR HAB. ANDRZEJ NIEWĘGŁOWSKI
(2.03.1932–14.12.2020)

W dniu 14 grudnia 2020 r. odszedł niespodziewanie doc. dr hab. Andrzej Niewęgłowski, wieloletni pracownik Instytutu Archeologii i Etnologii (dalej: IAE; do końca 1991 r. Instytut Historii Kultury Materialnej, dalej: IHKM) Polskiej Akademii Nauk¹.

Urodził się 2 marca 1932 r. w Warszawie. Po uzyskaniu w 1950 r. matury w Liceum im. Kołłątaja pracował przez 2 lata jako księgowy w Przedsiębiorstwie Robót Kolejowych nr 1 w Warszawie.

W 1952 r. podjął studia na Uniwersytecie Warszawskim (dalej: U.W.), na Wydziale Historycznym, kierunku: Historia Kultury Materialnej. Ukończył je w 1956 r., uzyskując 9 października tego roku tytuł magistra w specjalności archeologia Polski, na podstawie pracy *Mapy kultury przeworskiej na Nizinie Mazowiecko-Podlaskiej w okresie wczesno- i środkoworzymskim*, przygotowanej pod kierunkiem prof. dr. Włodzimierza Antoniewicza. Praca ta, przeredagowana i uzupełniona, ukazała się drukiem w 1966 r. pod innym tytułem (27)².

¹ Życiorys A. Niewęgłowskiego opracowano na podstawie m.in. dokumentów znajdujących się w Jego teczce osobowej oraz sprawozdań z działalności Zakładów, których był pracownikiem, przechowywanych w Archiwum IAE PAN w Warszawie. Za pomoc w uzyskaniu tych ostatnich bardzo dziękuję Pani mgr Natalii Wójcik-Dzielnickiej, a szczególnie Pani dr Jolancie Sadowskiej-Topór za skrupulatne przewertowanie wspomnianych sprawozdań i odnalezienie prac wykonanych przez A. Niewęgłowskiego. O przyjęcie wyrazów wdzięczności proszę również żonę Andrzeja, Panią Hannę Niewęgłowską za udzielenie mi cennych informacji oraz umożliwienie wglądu w Jego księgozbiór, zwłaszcza prace Jego autorstwa.

² Liczby w nawiasach odpowiadają numerom pozycji bibliograficznych zamieszczonych w bibliografii prac A. Niewęgłowskiego znajdującej się w drugiej części niniejszego nekrologu. Zob. też N i e w ę g ł o w s k i, *Z badań nad osadnictwem w okresach późnolateńskim i rzymskim na Mazowszu*.

Już w czasie studiów był zatrudniony, na pracach zleconych, w IHKM, w Stacji Archeologicznej w Kaliszu, a po ich ukończeniu, w ramach takiej samej formy zatrudnienia, przez Konserwatora Zabytków na woj. mazowieckie oraz, w pierwszej połowie 1957 r. w Oddziale Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Grodzisku Mazowieckim, dla którego sporządził katalog zabytków archeologicznych powiatów Grodzisk i Pruszków.

W okresie od 1 lipca 1957 r. do 30 września 1961 r. pracował na stanowisku asystenta w Katedrze Archeologii Pierwotnej i Wczesnośredniowiecznej U.W., od 1 października 1957 r. do 30 września 1961 r. był stypendystą studium doktoranckiego na U.W. Jednocześnie przez parę miesięcy był zatrudniony na pracach zleconych w IHKM, a od 1 czerwca 1962 r. przyjęto go do Centralnego Archiwum i Pracowni Bibliograficznej Zakładu Dokumentacji IHKM, gdzie początkowo pracował na etacie starszego asystenta technicznego, w latach 1964–1967 – asystenta dokumentacji naukowej, 1967–1974 – adiunkta dokumentacji naukowej. Od 1 sierpnia 1974 r., w związku z restrukturyzacją Instytutu został przeniesiony do Zakładu Epoki Metali IHKM, gdzie do lutego 1976 r. był zatrudniony jako dokumentalista dyplomowany, a od 1 marca 1976 r. do 30 września 1986 r. – na stanowisku adiunkta.

W maju 1960 r. otworzył przewód doktorski na Wydziale Historycznym U.W., a w grudniu 1968 r. obronił pracę doktorską pt. *Przemiany kulturowe i osadnicze na Mazowszu i Wyżynie Łódzkiej w okresie późnolatańskiego i wczesnorzymskiego*; jej promotorem był prof. W. Antoniewicz. W styczniu 1969 r. Andrzej Niewęgłowski uzyskał tytuł doktora nauk humanistycznych. Praca ta, w nieco innej formie i pod zmienionym tytułem, była opublikowana w 1972 r. (36)³.

Szybko podjął pracę nad rozprawą habilitacyjną i 9 maja 1985 r. na podstawie dorobku naukowego i rozprawy, która nosiła tytuł: *Obrządek pogrzebowy ludności kultury przeworskiej na przełomie er (II w. p.n.e. – II w. n.e.)* (47), uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie archeologii na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. 25 czerwca 1986 r. Rada Naukowa IHKM PAN powołała go na stanowisko docenta, na którym pracował od października 1986 r. (od 1992 r. w Zakładzie Archeologii Mazowska i Podlasia IAE) do czasu przejścia na emeryturę w końcu 2002 r.

Od początku interesowała Andrzeja Niewęgłowskiego przede wszystkim praca badawcza. Prowadził studia głównie nad trzema grupami zagadnień: 1. nad osadnictwem okresu przedrzymskiego i wpływów rzymskich w Polsce, w większości na Mazowszu; 2. nad surowcem wyrobów metalowych z epok: brązu i żelaza, oraz 3. nad metodologią i teorią archeologii.

W ramach pierwszej grupy zagadnień, począwszy od lat studiów po okresy zatrudnienia w kolejnych instytucjach, brał udział w badaniach wykopaliskowych prowadzonych na wielu stanowiskach przez różne instytucje naukowe: Katedrę Archeologii Pierwotnej i Wczesnośredniowiecznej U.W., IHKM, Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie. Prowadził prace wykopaliskowe na cmentarzyskach i osadach z okresu późnolatańskiego i rzymskiego w Gościeradowie, pow. Kraśnik, Garwolinie i Goździku, pow. garwoliński, Błoniu-Osieku, pow. warszawski zachodni, a z ramienia Konserwatora Zabytków Archeologicznych – badania ratownicze. Wyniki tych prac opublikował w formie krótkich notatek i większych artykułów (2, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 14, 17, 19, 21, 23, 24, 25, 45, 51, 53, 61). Weszły też do wydawnictw książkowych Jego autorstwa lub współautorstwa, w tym – rozpraw doktorskiej i habilitacyjnej (27, 36, 47, 57).

Wcześniej podjął interdyscyplinarne badania nad drugim z wymienionych wyżej tematów, wykorzystując w tych studiach w szerokim zakresie analizy laboratoryjne. Współpracował nad tym tematem z dr. Zdzisławem Henslem, kierownikiem Centralnego Laboratorium IHKM, od

Studium metodyczne, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966, s. 5; t e n Ź e, *Mazowsze na przełomie er. Przemiany społeczno-demograficzne i gospodarcze*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1972, s. 7.

³ Zob. N i e w ę g ł o w s k i, *op. cit.*, s. 7.

ZAŚWIADCZENIE

Nr **432604** /1009360

NIEWĘGŁOWSKI
Nazwisko

ANDRZEJ
Imiona

02.03.1932r. **WARSZAWA**
Data i miejsce urodzenia

Andrzej Niewęglowski
podpis posiadacza zaświadczenia

**URZĄD DO SPRAW KOMBATANTÓW
I OSÓB REPRESJONOWANYCH**

Niniejsze zaświadczenie uprawnia do ulg i świadczeń określonych w ustawie z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. nr 17, poz. 75 z późniejszymi zmianami).

 15.10.93. *Włodzisław Jan Włodzisławski*
 Data Podpis

**RODZAJE I OKRESY
ZALICZANE DO UPRAWNIEŃ
USTAWOWYCH**

Okresy		Wyszczególnienie	Przepis ustawy
od	do		
01 1944	07 1944	Szare Szeregi	01

Łącznie: lat 00 miesięcy 07

Zmiana: *Zastępca Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych* lat miesięcy
Włodzisław Jan Włodzisławski
 m.p. Podpis

Ryc. 1. Zaświadczenie potwierdzające członkostwo Andrzeja Niewęglowskiego w „Szarych Szeregach”.

Ze zbiorów rodzinnych
A. i H. Niewęglowskich;
fot. T. Purowski

1992 r. – IAE. Efektem tej współpracy było obszerne studium opublikowane w 1997 r. (72, 70 oraz 55, 60) i drugie, niestety nieukończone (83).

Również od najwcześniejszych lat działalności zawodowej interesował się zagadnieniami wiążącymi się z metodologią i teorią archeologii. Na problematyce tej skoncentrował się zwłaszcza w ostatnich kilkunastu latach. Opublikował z tej dziedziny kilka prac, w tym dwie książki (27, 39, 54, 63, 65, 68, 75, 80, 81).

W Jego dorobku pisarskim znajdują się też studia poświęcone innym zagadnieniom, np. obrządkowi pogrzebowemu w pradziejach (np. 43, 46, 47, 59, 66) lub kwestiom z dziedziny

Ryc. 2. Medal „Za Warszawę” nadany Andrzejowi Niewęgłowskiemu: awers (strona lewa) i rewers (strona prawa).

Ze zbiorów rodzinnych A. i H. Niewęgłowskich;
 fot. T. Purowski

numizmatyki (26, 32). Publikował, zwłaszcza w latach wcześniejszych, artykuły popularyzujące różne aspekty badań archeologicznych (np. 10, 12, 20, 22, 28, 30, 33, 34, 41).

Andrzej Niewęgłowski angażował się także w różnego rodzaju prace społeczne, np. na początku lat osiemdziesiątych XX w. brał udział w pracach Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego jako członek Zarządu Sekcji Archeologicznej Oddziału Warszawskiego. Wykonywał też prace redakcyjne (był sekretarzem tomu V *Prahistorii Ziemi Polskich*⁴).

Archeologia była Jego wielką pasją, wielką przygodą intelektualną, której poświęcił wiele czasu i myśli, a jednocześnie swego rodzaju tarczą przed przeciwnościami losu. Przed załamaniem się po osobistych tragediach, których los Mu nie szczędził, chroniła Go wyczerpana praca. Odszedł także w trakcie pracy, przygotowując kolejny artykuł do druku.

Pozostawił po sobie znaczny dorobek naukowy w postaci prac drukowanych – książek i artykułów o bardzo zróżnicowanej tematyce. Będą z niego czerpać wiedzę i inspirację kolejne pokolenia archeologów. Niestety, nie doczekał się wielu oficjalnych dowodów uznania z tytułu Jego osiągnięć zawodowych. Otrzymał dwa odznaczenia: medal 25-lecia IHKM, za zasługi dla archeologii polskiej, oraz medal 40-lecia Polski Ludowej (1984).

⁴ *Prahistoria Ziemi Polskich*, W. Hensel red., V, *Późny okres lateński i okres rzymski*, J. Wielowiejski red., Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1981.

W Jego życiorysie znajduje się piękna karta obejmująca Jego działalność w czasie okupacji niemieckiej w okresie II wojny światowej. I ta działalność – udział w „Szarych Szeregach”⁵ – została uhonorowana medalem „Za Warszawę” (ryc. 1; 2).

Andrzej Niewęgłowski zostanie we wdzięcznej pamięci wielu osób, był bowiem dobrym kolegą, życzliwym, pomagał ludziom w nieraz bardzo trudnych dla nich momentach. Żegnamy nie tylko naukowca, ale przede wszystkim skromnego, dobrego człowieka.

Maria Dekówna

BIBLIOGRAFIA PRAC DOC. DR. HAB. ANDRZEJA NIEWĘGŁOWSKIEGO

1957

1. *Kwartnik krzyżacki znaleziony we wsi Kuligów, pow. Wołomin*, „Wiadomości Numizmatyczne”, 1/2, s. 82–83.

1958

2. *Grodzisko w miejsc. Krajewo Wielkie, pow. Przasnysz*, „Wiadomości Archeologiczne”, 25/1–2, s. 159–160.
3. *Importy rzymskie na nizinie mazowiecko-podlaskiej*, „Notatki Płockie”, 8, s. 28–35.
4. *Lascaux, salon sztuki sprzed 80000 lat*, „Poznaj Świat”, 6, s. 28–29.

1959

5. *Cmentarzisko ciałopalne w Czersku pow. Grójec*, „Wiadomości Archeologiczne”, 26/3–4, s. 309.
6. *Cmentarzisko z okresu rzymskiego w Tuchlinie pow. Wyszaków*, „Wiadomości Archeologiczne”, 26/3–4, s. 391.
7. *Grodzisko w Zwoli Wielkiej pow. Garwolin*, „Wiadomości Archeologiczne”, 26/3–4, s. 410–411.
8. *Niecieplin, pow. Garwolin*, „Z otchłani wieków”, 25/4, s. 285–286.
9. *Znaleziska z okresu rzymskiego w miejscowości Chruślin Kościelny pow. Łowicz*, „Wiadomości Archeologiczne”, 26/3–4, s. 306–308.

1960

10. *Kość jako surowiec w najdawniejszej kulturze człowieka*, „Z otchłani wieków”, 26/3, s. 204–210.

1961

11. [za lata 1959–1960] (rec.) Emanuel Šimek, *Posledni Keltové na Moravě, Opera Universitatis Brunensis, Facultas Philosophica; Číslo 52, Brno 1958, 504 ss., 265 ryc.*, [w:] „Archeologia”, 11, s. 200–202.

⁵ Podobnie jak inne dzieci uczestniczące w akcjach „Szarych Szeregów” zajmował się działalnością kurierską, przenośli np. korespondencję, gazetki (informacje ustne Andrzeja i Hanny Niewęgłowskich).

12. *Skarby króla Atanaryka*, „Mówią wieki”, 4/11, s. 7–9.
13. *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych w Gościeradowie pow. Kraśnik*, „Wiadomości Archeologiczne”, 27/3, s. 314–315.

1962

14. *Kurhany z wczesnego i środkowego okresu lateńskiego w miejsc. Piastów w pow. Przasnysz*, „Światowit”, 24, s. 235–248.
15. *O ceramicie obtaczanej i toczonej na kole z okresu rzymskiego*, „Archeologia Polski”, 7/1, s. 107–120.
16. *Z dziejów zapinki i guzika. Na szlakach postępu kultury ludzkiej*, „Z otchłani wieków”, 28/4, s. 322–325.

1963

17. *Cmentarzysko kultury łużyckiej w Kochowie, pow. Garwolin*, „Wiadomości Archeologiczne”, 29/1, s. 71.
18. *Sprawozdanie z V Ogólnopolskiej Archeologicznej Konferencji Sprawozdawczej w Poznaniu*, „Wiadomości Archeologiczne”, 29/4, s. 370–372.

1964

19. (z J. Okuliczem) *Cmentarzysko z okresów późnolateńskiego i rzymskiego w miejsc. Stupsk-Kolonia, pow. Mława*, „Wiadomości Archeologiczne”, 30/3–4, s. 269–280.
20. *Możliwości i sposoby upowszechniania archeologii ziem Polski*, „Kultura i Życie”, 12.
21. *Ogólne wyniki i problematyka badań stanowisk z okresu późnolateńskiego i rzymskiego w okolicach Garwolina*, „Wiadomości Archeologiczne”, 30/3–4, s. 229–245.
22. *Spoleczna rola i znaczenie archeologii*, „Kultura i Życie”.
23. *Z problematyki badań dziejów osadnictwa w okresach lateńskim i rzymskim*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 12/3, s. 351–362.
24. (rec.) Jerzy Pyrgała, *Najważniejsze wyniki z badań osady z późnego okresu lateńskiego i wczesnego okresu wpływów rzymskich w Poświętnem w pow. Płońsk*, „Światowit”, t. XXIV, 1962, s. 285–303, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 12/2, s. 302–303.

1965

25. *Recherches sur la période de La Tène III et sur la période romaine en Mazovie méridionale*, „Archaeologia Polona”, 8, s. 149–161.
26. *Z badań nad monetą rzymską w Polsce w okresie wczesno- i środkoworzymskim*, „Archeologia Polski”, 10/1, s. 257–275.

1966

27. *Z badań nad osadnictwem w okresach późnolateńskim i rzymskim na Mazowszu. Studium metodyczne*, Wrocław–Warszawa–Kraków, 174 ss.

1969

28. *Gdy dolina Wisły tętniła życiem. Z pogranicza archeologii i geologii*, „Z otchłani wieków”, 35, s. 117–118.
29. *Zróżnicowanie kulturowe obszaru Mazowsza i Wyżyny Łódzkiej w okresie późnorzymskim*, [w:] *I Międzynarodowy Kongres Archeologii Słowiańskiej. Warszawa 14–18 IX 1965*, W. Hensel red., *II Sekcja, Kultury wczesnosłowiańskie i obce od XII w. p.n.e. do VI w. n.e.*, K. Jażdżewski red., Wrocław–Warszawa–Kraków, s. 336–344.

1970

30. *Archeologia – nauka modna*, „Z otchłani wieków”, 36/1, s. 71–73.
31. *Symposium poświęcone zastosowaniu metod statystycznych w archeologii*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 22, s. 515.
32. *W sprawie napływu pieniądza rzymskiego na ziemię Małopolski*, „Wiadomości Numizmatyczne”, 14/3, s. 173–183.
33. *Wzory starożytne dla współczesnego rzemiosła*, „Rzemieślnik”, 30 (863), s. 4.

1971

34. *Zagadnienie popularyzacji archeologii na Mazowszu*, „Notatki Płockie”, 1 (60), s. 26–27.

1972

35. *Mazovia in the late La Tène subperiod (social and demographic transformations)*, „Archeologia Polona”, 13, s. 147–164.
36. *Mazowsze na przełomie er. Przemiany społeczno-demograficzne i gospodarcze*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 303 ss.
37. *Stosunki kulturowe i osadnicze na początku okresu lateńskiego na Mazowszu*, „Wiadomości Archeologiczne”, 37/1, s. 19–40.

1973

38. (rec.) (z T. Stawiańską) *J. Wiełowiejski, Kontakty Noricum i Pannonii z ludami północnymi*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970, 355 ss., [w:] „Archeologia Polski”, 18/2, s. 568–579.

1974

39. *Perspektywy zastosowania metody mikrogeograficznej w badaniach okresów lateńskiego i rzymskiego w Polsce*, „Archeologia Polski”, 19/1, s. 235–246.

1976

40. (rec.) G. Domański, *Zagadnienie tak zwanej kultury burgundzkiej*, „Przegląd Archeologiczny”, t. 21: 1973. s. 123–164, [w:] „Archeologia Polski”, 21/1, s. 220–226.

1978

41. *Bogowie nieba i ziemi (cz. I). Wierzenia i obrzędy religijne mieszkańców ziem polskich w okresach przedrzymskim (późnym) i rzymskim*, „Z otchłani wieków”, 44/4, s. 260–266.

1980

42. (rec.) K. Peschel, *Anfänge germanischer Besiedlung im Mittelgebirgsraum. Sueben – Hermunduren – Markomannen, Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege, Beiheft 12, Berlin 1978, ss. 237, 12 rycin*, [w:] „Archeologia Polski”, 25/1, s. 230–238.
43. *Rola obrządku pogrzebowego w badaniach ciągłości kulturowej i osadniczej w pradziejach*, „Archeologia Polski”, 24/2, s. 419–430.
44. (rec.) J.W. Salomonson, *Rhein, Mosel, Allier und Tigris: Bemerkungen zu einem römischen Ringgefäß in Bonn, Archaeologia Traiectina Edita ab Academiae Rheno- Traiectinae Instituto Archaeologico, t. XI, Groningen 1976, 96 s., XXXI tablice*, [w:] „Archeologia Polski”, 24/2, s. 449–452.

1981

45. *Cmentarzysko kultury przeworskiej z okresu rzymskiego w Gościeradowie, woj. tarnobrzeskie*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 33, s. 61–98.
46. *Elementy religii*, [w:] *Prahistoria ziem polskich*, W. Hensel red., V, *Późny okres lateński i okres rzymski*, J. Wielowiejski red., Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, s. 429–448.
47. *Obrządek pogrzebowy ludności kultury przeworskiej na przełomie er (II wiek p.n.e. – II wiek n.e.)*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź, 189 ss.
48. (rec.) *Problemy etnogeneza Slavân*, Wydawnictwo „Naukowa Dumka”, Kijów 1978, ss. 142, [w:] „Archeologia Polski”, 26/1, s. 237–244.
49. *Zur Forschung des Bestattungsbrauchtums der Bevölkerung der Przeworsk Kultur in der jüngeren vorrömischen Eisenzeit*, „Archaeologia Polona”, 20, s. 81–122.

1982

50. *Na marginesie badań rozwoju i zróżnicowania kultury przeworskiej na Dolnym Śląsku (w związku z książką S. Pazdy, Studia nad rozwojem i zróżnicowaniem lokalnym kultury przeworskiej na Dolnym Śląsku, Wrocław 1980)*, „Archeologia Polski”, 27/1, s. 208–219.

1983

51. *Dwa cmentarzyska z okresu rzymskiego w Goździku, gm. Borowie, woj. Siedlce*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 35, s. 131–159.
52. (rec.) *Û.V. Kuharenko, Mogil'nik Brest-Trišin*, Wyd. „Nauka”, Moskwa 1980, ss. 127, [w:] „Archeologia Polski”, 27/2, s. 480–486.

1984

53. *Dwa cmentarzyska z okresu przedrzymskiego w Warszawie-Wilanowie*, „Rocznik Mazowiecki”, 8, s. 171–189.

1985

54. *Jeszcze w sprawie idei „żywego trupa” jako prymitywnej koncepcji życia pozagrobowego (na podstawie wypowiedzi A. Limisiewicza, Uwagi w sprawie koncepcji wiary w „żywego trupa”, „Archeologia Polski”, t. 28: 1983, s. 177–181), „Archeologia Polski”, 32/2, s. 469–477.*

1986

55. *Problemy i metody metaloznawczych badań starożytnych wyrobów z miedzi i jej stopów, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 34/2, s. 289–329.*
56. *Uwagi o chronologii i genezie kultur zarubinięckiej i przeworskiej (na marginesie artykułu K.W. Kasparowej, Zarubinięckaja kultura v chronologičeskom sisteme epochi latena, „Archeologičeskij Sbornik”, nr 25: 1984, Leningrad, s. 108–117), „Archeologia Polski”, 31/1, s. 203–214.*

1987

57. *Stosunki kulturowo-osadnicze we wczesnym okresie przedrzymskim, [w:] Osadnictwo obszaru Warszawy na tle środowiska naturalnego (V w. p.n.e. – XII w. n.e.), J. Pyrgała red., Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź, s. 45–82.*
58. *[z J. Pyrgałą] Wstęp, [w:] Osadnictwo obszaru Warszawy na tle środowiska naturalnego (V w. p.n.e. – XII w. n.e.), J. Pyrgała red., Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź, s. 7–17.*

1988

59. *Die religiöse Rolle der Haselnuss und der Hasel in der Urgeschichte und im Frühmittelalter, „Archaeologia Polona”, 27, s. 147–183.*
60. *Z badań nad technologią produkcji i pochodzeniem późnoceltyckich i rzymskich naczyń metalowych (w świetle analiz metaloznawczych), „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 36/2, s. 189–232.*

1991

61. *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Garwolinie, woj. siedleckie, Warszawa, 130 ss.*
62. *(rec.) K. Günther, Siedlung und Werkstätten von Feinschmieden der älteren römischen Kaiserzeit bei Warburg-Daseburg (mit Beiträgen von K. Hilpert, A. Höhndorf, D. Horstmann, G. Nobis, E. Speetzen und J. Riederer), Bodenaltertümer Westfalens 24, Aschendorff Münster 1990, ss. 125, [w:] „Archeologia Polski”, 36/1–2, s. 312–316.*
63. *Perspektywy i walory poznawcze badań nad ceramiką lepioną jako elementem kultury archeologicznej (na marginesie artykułu Jana Dąbrowskiego 1988), „Archeologia Polski”, 36/1–2, s. 269–282.*

1992

64. *XII Międzynarodowy Kongres poświęcony brązom antycznym w Nijmegen (Holandia), 1–4 czerwca 1992 r., [w:] „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 40/4, s. 618–621.*
65. *Kultura archeologiczna i styl (Perspektywy badawcze ze szczególnym uwzględnieniem ceramiki lepionej), „Archeologia Polski”, 37/1–2, s. 287–296.*

1993

66. *Leszczyna i orzechy laskowe jako materialne korelaty religii w Polsce przedchrześcijańskiej*, [w:] *Wierzenia przedchrześcijańskie na ziemiach polskich*, M. Kwapiński, H. Paner red., Gdańsk, s. 47–55.
67. (rec.) P. Bichet, J.-P. Millotte, *L'Age du Fer dans le Haut Jura. Les tumulus de la région de Pontarlier (Doubs)*. W serii: *Documents d'archéologie française*, nr 34, Paris 1992, ss. 151, 104 ryc., 3 aneksy, [w:] „Archeologia Polski”, 38/1, s. 167–173.

1995

68. *Archeologia – prahistoria – historia. Relacje przedmiotu i teorii badań (Wstęp do dyskusji)*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 43/2, s. 229–254.
69. (rec.) Luc Baray, Sylvie Deffressigne, Chantal Leroyer, Isabelle Villemeur, *Nécropoles protohistoriques du Sénonais: Serbonnes/La Créole, Michery/La Longue Raie, Soucy/Mocques Bouteilles (Yonne)*, *Archeologie preventive – Autoroutes A5/A160*, [w:] *Documents d'archéologie française*, nr 44, Paris 1994, 230 ss., 175 ryc., [w:] „Archeologia Polski”, 40/1–2, s. 196–200.
70. (z Z. Henslem) *Wyroby brązowe kultur wczesnego okresu przedrzymskiego w Polsce w świetle badań składu chemicznego*, [w:] *Kultura pomorska i kultura grobów kloszowych. Razem czy osobno?*, T. Węgrzynowicz, M. Andrzejowska, J. Andrzejowski, E. Radziszewska red., Warszawa, s. 381–388.

1996

71. (rec.) Christophe Dunikowski i Sandra Cabboi, *La sidérurgie chez les Sénonis: Les ateliers Celtiques et Gallo-Romains des Clérimois (Yonne)*, *Archéologie préventive – Autoroutes A5/A150*, [w:] *Documents d'archéologie française*, nr 51, Paris 1995, 186 ss., 120 ryc., [w:] „Archeologia Polski”, 41/1–2, s. 191–194.

1997

72. (z Z. Henslem) *Zróżnicowanie i pochodzenie surowca wyrobów „brązowych” w okresach halsztackim i przedrzymskim w Polsce*, „Archeologia Polski”, 42/1–2, s. 63–139.

1999

73. „Kultury archeologiczne a rzeczywistość dziejowa”. Konferencja zorganizowana przez Komitet Nauk Pra- i Protohistorycznych PAN z okazji 80-lecia urodzin Profesora Witolda Hensla, członka rzeczywistego Polskiej Akademii Nauk, Warszawa, 26–27 czerwca 1997 r. (problematyka obrad i uwagi dyskusyjne), „Archeologia Polski”, 44/1–2, s. 223–235.

2000

74. „Etnogeneza Słowian – emocje, rzeczywistość badawcza, odbiór społeczny”. Posiedzenie Komitetu Nauk Pra- i Protohistorycznych Wydziału I PAN, Warszawa, 2 czerwca 2000 r. (problematyka obrad i uwagi dyskusyjne), „Archeologia Polski”, 45/1–2, s. 154–158.

2002

75. *Kultura archeologiczna. Dotychczasowe paradygmaty i koncepcje interpretacyjne; problem przełomu teoretycznego w badaniach*, „Archeologia Polski”, 47/1–2, s. 67–100.

2009

76. (rec.) *Aktuelle Forschungen zu Kriegsbeuteopfern und Fürstengräbern im Barbaricum*, A. Abegg-Wigg, A. Rau red., *Internationales Kolloquium unterstützt durch Carlsbergfondet, Schleswig 15.–18. Juni 2006*, [w:] *Schriften des Archäologischen Landesmuseums, Ergänzungsreihe, t. 4, Neumünster 2008*, 369 ss., ryciny w tekście, [w:] „Archeologia Polski”, 54/2, s. 297–311.
77. (rec.) *Les fortifications militaires*. M. Reddé, R. Brulet, R. Fellmann, J.K. Haalebos, S. von Schnurbein red., *L'architecture de la Gaule Romaine, P. Aupert red.*, [w:] *Documents d'archéologie française, nr 100, Paris–Bordeaux 2006*, 477 ss., 494 ryciny w tekście i 8 tablic poza tekstem, [w:] „Archeologia Polski”, 54/1, s. 156–158.

2010

78. (rec.) *Felix Jakobson, Die Brandgräberfelder von Daumen und Kellaren im Kreise Allenstein, Ostpr.*; [w:] *Daumen und Kellaren – Tumiany i Kielary, t. 1*, 423 ss., ryciny w tekście, 227 tablic poza tekstem; *Volker Hilberg, Masurische Bügelfibeln*, [w:] *tamże, t. 2*, 615 ss., ryciny w tekście, 37 tablic poza tekstem, *Schriften des Archäologischen Landesmuseum, t. 9, Neumünster 2009*, [w:] „Archeologia Polski”, 55/1–2, s. 140–157.

2015

79. *Mikroregiony osadnicze w pradziejach ziem polskich. Problemy rozwoju gospodarki rolnohodowlanej*, „Archeologia Polski”, 60, s. 53–70.

2016

80. *Problemy badania rozwoju społecznego w pradziejach. Elementy konceptualizacji periodyzacji*, Warszawa, 244 ss.

2018

81. *Archeologia jako prahistoria. Elementy teorii badań – zastosowania w badaniach kultury archeologicznej*, Warszawa, 363 ss.

Prace niepublikowane (w maszynopisie)

82. *Problemy badania dystrybucji importów w okresie halsztackim. Teoretyczno-empiryczne podstawy badań*, maszynopis przechowywany w archiwum Redakcji „Archeologii Polski”.
83. *Zróżnicowanie i pochodzenie surowców w brązach z okresu rzymskiego* (we współpracy z Z. Henslem), maszynopis przechowywany w archiwum prywatnym A. Niewęglowskiego.

Opracowali Maria Dekówna, Tomasz Purowski
i Jolanta Sadowska-Topór